

דיר רמת-הנדיב ומיזם "עז הדעת"

דיר רמת-הנדיב הוקם בשנת 2002 בפארק הטבע רמת-הנדיב שמדרום לזיכרון יעקב. מטרתו הראשונית של הקמת עדר העיזים הייתה ללמוד כיצד ניתן לגדל עיזים בשטחי החורש הים-תיכוני לצורך מניעת שריפות והגדלת מגוון מיני הצומח בפארק.

יוסי לפר

יוצא למרעה מלווה ברועה ומצויד במכשיר GPS האוגר את נתוני מיקום העדר בכל 5 דקות. נתונים אלה נאספים ומועלים על מפה המאפשרת לבדוק את השפעת הרעייה על הצומח בשטח. שטחי המרעה כוללים אזורי חיץ המשמשים לחיץ נגד שריפות בין הישוב הקרוב לזיכרון יעקב לפארק רמת הנדיב. כמו כן, ישנם שטחים אחרים בהם הצומח המעוצה (שיחים ועצים) מתפשטים וסוגרים את השטח ויש צורך בממשק רעייה מתאים להקטנת נפח השיחים. ישנה תוכנית רעייה המתעדכנת אחת לכמה שנים על פי צרכי ממשק הפארק והאזורים השונים הדורשים רעייה.

מיזם עז הדעת?

בשנת 2012 הוקם מיזם משותף לרמת-הנדיב ולמכון וולקני. שמו של המיזם הוא "עז-הדעת". מטרת המיזם היא לבחון את האפשרות לקיים עדר במרעה שיהיה גם יצרני במונחים חקלאיים וגם יספק את שירותי הרעייה החשובים לפארק הטבע. במסגרת המיזם הוכנס לעדר תיש מגזע אלפיני שמקורו בצרפת.

כיום מונה עדר העיזים ברמת הנדיב כ-160 עיזים חולבות וכ-50 כבשי מרינו לבשר. לאחר הקמת העדר נעשה מחקר שעסק במציאת גזע העיזים המתאים לרעייה בחורש. בתחילה גודלו עיזים משלושה גזעים: העז הדמשקאית (שאמי) עז הממבר (בלאדי) והעז הבורית. במחקרים שונים נמצא כי העז הדמשקאית מתמודדת באופן הטוב ביותר עם צמחי החורש הים-תיכוני והיא היעילה ביותר בצמצום סכנת השריפות.

שגרת העבודה

חליבת בוקר מתחילה בשעה 5:00, החליבה מתבצעת על ידי חולב יחיד. ובשעה 7:30 מגיע שאר הצוות לכוס קפה (צוות הדיר מונה שלושה עובדים בנוסף לעובדים ישנם מתנדבים הבאים להתנדב בדיר ובכל יום יש בדיר מתנדב שעוזר בעבודות הדיר). לאחר הקפה יוצא העדר לרעייה בשטחי הפארק עד לשעות הצהריים. חליבה שנייה מתבצעת בשעה 14:00. חשוב לציין שחלק מהשנה העדר נחלב חליבה אחת בלבד בבוקר. העדר

גזע זה מתאפיין בתנובת חלב גבוהה יותר מהעיזים המקומיות, בנוסף הוקם מכון חליבה והחל שלב של ייצור חלב בעדר. כמו כן, נבחנו נתוני יצרנות של ארבעה טיפוסים עיזים: העז הבאלדית, העז השאמית ומכלוא של שאמי-אלפיני ובלאדי-אלפיני. מאז שנת 2012 מבוצעות דגימות חלב פרטניות לכל העיזים פעם אחת בכל חודש. כמו כן, נאספים נתוני בריאות העדר, נתוני פוריות, השימוש בתרופות ונתונים כלכליים.

המיזם פורסם הספר "רעיית עיזים בחורש - מחקר וישום" אותו ניתן להוריד מאתר האינטרנט של רמת-הנדיב. ייחודו של המיזם בכך שהוא משלב מחקר מדעי תוך יישום פרקטי של גידול צאן ושואף ליישם את הנלמד במחקר הלכה למעשה בשטח. חשוב לציין שאחת ממטרותיה של רמת הנדיב היא להנחיל את הידע הנצבר לקהלים רחבים ואכן הידע המצטבר מועבר גם לגופים המנהלים שטחי חורש גדולים (כגון, רשות הטבע והגנים, הקק"ל) וגם למגדלי צאן במרעה במסגרת הרצאות בימי עיון ובקורסים שונים. כל זאת מתוך תפישה שיש למצוא את האיזון הנכון בין הגידול החקלאי למערכת האקולוגית בה הוא מתקיים.

אורן הדיה) הראו כי לחלב עיזים ממרעה טבעי יתרונות בריאותיים לאדם בכך שהשומן בחלב זה מתאפיין בחומצות שומן בריאות יותר (פוספוליפידים, אומגה-3 וכד').

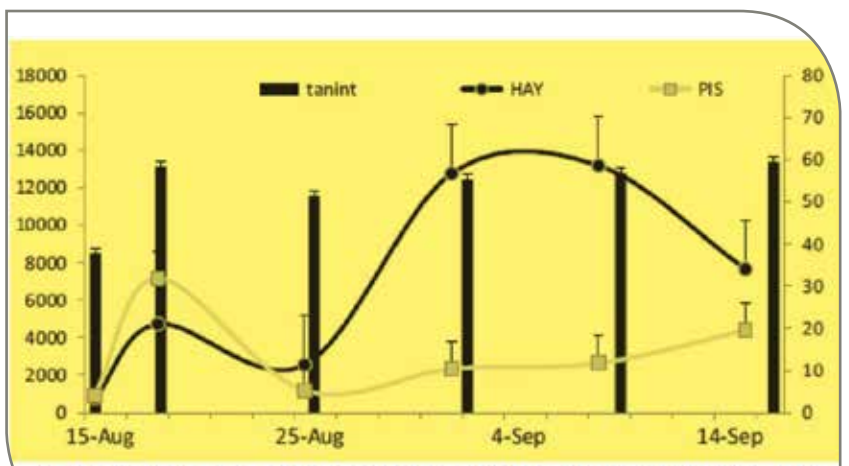
חלב של העיזים ממכלוא הדמשקאי-אלפיני המוזן במרעה, עשיר בשומן (5.1%) ובחלבון (3.72%) לעומת ממוצע השומן והחלבון הארצי (3.72% ו-3.5%) (מקור- דורית כבביה, נתוני 2018). בנוסף נבדקו ממשקי גידול שונים כגון תחלובות ארוכות והמלטות אחת לשנתיים לעומת תחלובות רגילות (300 יום) והמלטה אחת לשנה. ממשק נוסף הנבדק הוא השפעת גיל ההמלטה הראשונה על נתוני יצרנות במהלך החיים וניסיון להבין מהו הגיל העדיף לחשיפת צפירות לתיישים. כל המידע הנאסף מתפרסם במקורות שונים בניהם מאמרים מדעיים וכנסים. במסגרת

משנת 2012, עם תחילת המיזם המשותף הוחל בחליבת העיזים. העדר מייצר כ-80,000 ליטר חלב בשנה הנמכר כחלב גולמי. במסגרת המיזם המשותף בוצעו מחקרים רבים אשר הראו את יתרונות ההזנה במרעה על בריאות העיזים והוכח כי אכילת צמחים עתרי טאנינים במרעה (שהנם חומרי הגנה הנמצאים בצומח) גורמת לפגיעה בתולעי מעיים ובקוקסידיה (איור 1).

יתרונות בריאותיים

מחקרים נוספים שבוצעו במסגרת המיזם ובשיתוף חוקרים מהפקולטה לחקלאות (ד"ר נורית ארגוב-ארגמן,

מובילי המיזם הם ד"ר צח גלסר מטעם רמת הנדיב וד"ר יאן לנדאו מטעם מכון וולקני. בסוף שנת 2019 יסתיים המיזם המשותף ובמהלך שנת 2020 יפורסמו ממצאים נוספים הנמצאים עדיין בשלבי עיבוד נתונים. בסוף חודש נובמבר התקיים אירוע לכבוד סיום המיזם בו השתתפו נציגי מכון וולקני, בניהם פרופ' אלי פיינרמן, מנהל מכון וולקני ואנשי רמת הנדיב. באירוע הוצגו תוצאות מחקרים שונים כמו גם דברי סיכום בהם הובהר כי שיתוף הפעולה בין רמת הנדיב למכון וולקני יימשך במסגרות נוספות אשר יאפשרו גם לימוד ומחקר של ממשק גידול הצאן במרעה וגם מחקר חקלאי על יצרנות בעלי החיים בממשק גידול זה.

A. Markovics et al. / Veterinary Parasitology 186 (2012) 165-169

איור 1: הקו הבהיר מציג את כמות ביצי התולעים (אאוסיטות) שנמצאה בעיזים שאכלו מצמח אלת-המסטיק לעומת מספר ביצי התולעים בעיזים שאכלו חציר בקו שחור. הקווים השחורים הישרים מציגים את כמות הטאנינים שנאכלו על ידי קבוצת אלת-המסטיק

מידע נוסף אודות המחקרים השונים בעדר רמת הנדיב ניתן למצוא באתר www.ramathanadiv.org.il